

Pri grofu Levu N. Tolstem v Jasni Poljani.

Spisal Petruška.

četrtek zjutraj, 15. septembra lani, sem prišel na poti iz Moskve proti Odesi v mesto Tulo, znamenito po svojih mnogoštevilnih tovarnah za samovare in razno orožje. Najprej sem obiskal mestno čitalnico, da bi izvedel novice o vojni. Ko sem prečital, kar je bilo zanimivega, sem začel ogledovati razne zemljevide, viseče po stenah. Na zemljevidu Tulske gubernije sem zapazil nedaleč od mesta ime Jasnaja Poljana, t. j. vas in grajščinsko poslopje grofa Leva Nikolajeviča Tolstega. Začudil sem se izprva, ker sem bil prepričan, da je Jasna Poljana blizu Moskve in da jo imam že davnaj za seboj, a je v resnici še 12 vrst pred menoj, in sklenil sem, ogledati si vsaj rojstni kraj in bivališče tega slavnega ruskega pisatelja „Vojne in mira“, „Ane Karenine“ in „Vstajenja“, čeprav ne bom mogel morebiti govoriti ž njim.

Okrog štirih popoldne odidem iz mesta po deželni cesti proti jugu. Ne mudi se mi preveč in zato stopam počasi in se naslajam s pogledom na lepo okolico, ki se razprostira pred menoj. Zemlja je tod še precej valovita in raznovrstna, dolinice in ravnine se menjavajo z goricami in klanci, sočno polje in travniki s temnozelenimi gozdi in rumenimi, ožganimi pašniki. Grem s klanca navzdol. Tula se je že skrila v dolino, le križ na zvoniku neke cerkve se še blešči izza griča v večernem solncu. Na desni strani v jarku globoko pod menoj zapiska, zahropi in zašumi vlak, švigne mimo in že ga ni več. Pred menoj štrli v nebo par visokih dimnikov zapuščene ogromne tovarne, nekoliko bolj v strani nad tovarno je celo mesto zidanih delavskih hišic, no nikjer ne opaziš človeka, vse je kakor izumrlo, le tam v dolinici ob vodi pase deklica dve lisasti kravi in poje.

Solnce se pomakne za hrib in po dolinah v senčni strani se razprede vijoličnomodri mrak, ki se bolj in bolj veča in širi, tam na nebu se preganjajo krvavordeči, umazani oblaki, ki pa vedno bolj in bolj blede in kmalu posive. Grem navkreber dve vrsti po ravni, široki cesti sredi krasnega listnatega gozda, ki je že napol izgubil svojo zeleno odejo. Takoj ob potu šelestijo v večernem vetru zlato-

rumeni, redki listi breze otožno uspavajočo pesem. Ves gozd Zaseka zašumi, nebo zakrijejo temnosivi, svinčeni oblaki, in ko pridem iz gozda gori na rob in se odpre pred menoj široka planjava, tedaj ne opazim na vsem prostranstvu nad njo niti najmanjše zvezdice. Postojim nekoliko. Mirna, poltemna noč naokrog. Sem od poljane prihaja lajanje psa, a za menoj šumi gozd. In v moji duši se prikaže nenadoma divna slika pomladnje velikonočne noči iz Tolstega „Vstajenja“. Tam doli se sveti nekaj, to je sneg, in reka šumi, in ti zamolkli treski v temini, to je pokanje ledu na zamrzli reki.

No, tu odhaja na desno od ceste kolovoz v Jasno Poljano. Po polju navzdol mimo starega, štirivoglatega znamenja, vsega popisane z raznimi imeni, čez kratko brv po travniku in že sem pri živi meji grajščinskega vrta in ravno na oglu gleda izmed drevja v svetlejšo nebo temna silhujeta znamenite utice grofa Tolstega, kjer je zamišljal veliki pisatelj največ svojih nesmrtnih umotvorov. Kakih trideset korakov dalje je vhod v imenje, dva okrogla stebra stojita ob strani. Jaz pa radi poznega večera ne zavijem semkaj, ampak stopim navzgor v vas, da si poiščem prenočišča. Selski „desetnik“ me pripelje v veselo hišo, kjer me prav prijazno — po ruski — sprejmejo in dobro postrežejo. To je kmet Taraš Vakanov; pri njem je prenočevalo že prav mnogo obiskovalcev in oboževalcev Tolstega. Družina njegova je velika: tu je prababica, ded, babica, oče, mati, tu so otroci, tete in strici in vsi so zdravi in zadovoljni. Taras je prav zgovoren možak in pozno v noč se še pogovarjamo o grofu, katerega on ne more dovolj nahvaliti. Spim na „teljegi“ pod kožuhom do belega solnčnega dne, ob devetih zjutraj pa grem doli v grajščino. —

Grof Lev Nikolajevič Tolstoj živi v prvem nadstropju svoje preproste grajščine, ki se že od daleč kaže s svojo svetlozeleno streho izmed drevja. Pot do nje vodi skozi sadni vrt ob dveh ribnikih med senčnatim drevoredom komaj vidno navzgor. Počasi, nekako boječe se bližam hiši, katere stene se že belijo skozi grmovje. Na vrtu ni žive duše, šele, ko sem že pri verandi, prislonjeni k hiši na desni strani, zapazim pred njo temno oblečeno gospo srednjih let. Po izrazu lica presodim, da je to hči Tolstega, in zato stopim k njej in jo povprašam, če mi je mogoče govoriti z grofom. „Grofa ravnokar ni doma. Šel je na izprehod, a se kmalu vrne. Tja-le na klop pod lipo sedite in počakajte; ko pride, mu že sporočim o vas“.

Sedem na klop pod „lipo revežev“, kakor so jo nazvali ljudje, ker tam čakajo bedni tolažilnih besed in pomoči od dobrega grofa,

in čakam več nego četr^t ure. V duhu si predstavljam Tolstega kot bolehavega, sključenega starčka z dolgo, sivo brado in težkih korakov prihajajočega po drevoredu, no v resnici vidim vse kaj drugega. Ravno sem začel risati v svoj zapisnik neke prav originalne rezbe na verandni leseni ograji, ko zaslišim v stranskem drevoredu za grmovjem pokašljevanje in človeške stopinje. Takoj nato se pokaže izza drevja človeška postava: visoka in čila, krepkih, hitrih korakov, z nekoliko naprej naklonjeno glavo, kakor se opaža navadno pri ljudeh, ki kam hite, odeta preprosto v temnorjavo, volneno jopico, brez suknje, s tenko palico v roki. Na prvi pogled spoznam v njej Leva Tolstega, seveda veliko mlajšega, nego sem ga gledal na raznih slikah iz novejšega časa. Tudi brada se mi zdi veliko krajša in le nekoliko, komaj vidno pobeljena. Nihče ne more verjeti, da je ta čvrsti možak že 77 let star in da je preživel v svojem veku toliko neprijetnosti in bolezni.

Tolstoj gre lahkⁱh korakov naravnost h grajščini in se skrije za stekleno verando, ne da bi me opazil. A tam mu je povedala hči o mojem prihodu, ker za pol minute se vrne in gre naravnost k meni. Jaz mu skočim naproti, da bi mu prihranil stopinje, se mu predstavim in povem ob kratkem resnico, da me je še kot dvanajstletnega dečka mikalo, videti in spoznati pisatelja „Kazakov“ in „Narodnih pripovedk“, in ta želja da se je vedno bolj večala, čim več sem prečital njegovih del in čim več sem slišal in čital o njem. Povem mu, da sem Slovenec — Jugoslovan. On mi poda dobrohotno roko in reče parkrat: „Zdravstvujte!“ Storil je to s tako prisrčnostjo in tako veselo je vprl svoje mehke, svetlobne oči vame, da me je takoj minila vsa nerodnost in bojzljivost in sem se čutil pri njem kot pri starem znan^cu.

„Kdaj ste pa prišli v Rusijo?“ obrne takoj grof pogovor na navadni tir. Ko mu povem, da sem že skoraj dve leti tu, reče veselo:

„No, potem morete pa že dobro govoriti ruski! . . . Toda pojedimo vendar v hišo!“ pristavi. „Gotovo ste se ravnokar pripeljali in ste najbrž še brez zavtraka danes!“

Ko sliši, da sem nočeval v vasi, me vpraša: „Kako vam kaj ugajajo naši kmetje? Kaj ne, imeniten narod?!“

Po poti v hišo reče: „Torej vi ste Jugoslovan. — Jaz se prav zanimam za vaše gibanje; čitam več vaših listov, tako n. pr. . . .“ Tu navede par bolgarskih in srbskih listov, katerih imena sem pa pozabil. Iz nadaljnjih njegovih besed spoznam, da mu je natančneje znano le izvenavstrijsko Jugoslovanstvo.

Vstopiva v njegovo delavnico. Razen dveh ogromnih polic, natlačeno polnih z najraznovrstnejšimi leposlovnimi in znanstvenimi knjigami (med njimi, mnogo podarkov različnih tujih prevoditeljev njegovih del in učenih kritikov vsega sveta), ene mize, par stolov in divana ni v vsej svetli sobi ničesar. Na mizi leži cel kup naj-novejših časopisov, ruskih in tujih, deloma neprebranih, in med njimi opazim tudi par načetih korektur enega njegovih del.

„Gotovo ostanete čez noč tu?“ me zopet ogovori Tolstoj, in ko mu povem, da grem še danes dalje, reče: „Žal, ker se zdaj ne morem dolgo z vami muditi. Veste, silno malo časa imam, a dela čez glavo. Ves dan delam in šele proti večeru se malo od-dahnem. In pri tem se moram točno držati pravil, katera mi pred-pisuje zdravnik . . .“

„Lev Nikolajevič! Ako vas smem vprašati, kaj pa kaj pišete novega zdaj?“

„Kakor sem vam že rekel, pišem in delam mnogo. Vidite, ravno tu popolnujem svojo zbirko „Misli modrih ljudi“, s katerimi sem imel precej truda, predno sem jih zbral po različnih knjigah starih in novih pisateljev in modrijakov . . . Dalje ste najbrž že slišali o moji povesti „Hadži-Murat“ iz jutrovega življenja; to zdaj zopet pregledujem in popravljam, da jo dam potem v tisk . . . Tudi sem napisal par krajših povesti za francoske časnike, a v glavi jih imam še cel kup. Ko te končam, začnem druge . . .“

„Še eno vprašanje, Lev Nikolajevič! — Kakšnega mnenja ste vi glede rusko-japonske vojne?“

„Kaj vam morem drugega povedati, kakor da mi je nad vse zoprna. Svoje zglede za to sem pa itak razjasnil v članku, ki je bil natisnjen v ‚Times‘. Ali ga niste čitali?“

„Ne, čital sem le kratek posnetek in kritiko o njem v ‚Novem vremenu‘.“ —

„Sicer jaz časnikov ne čitam nič več, a vem, da se motite, ker ni mogoče, da bi se kaj takega tiskalo v Rusiji. — No, ako vas stvar zanima, vam morem postreči z izvornikom.“

Poprosim ga za to. On me ostavi in čez par minut se vrne z rokopisom, sestavljenim na pisalnem stroju in obdanim od last-noročno pripisanih opazk in popravkov v tekstu in po robih.

„To je. Ako se vam zljubi, pa prečitajte; a jaz vas za ta čas pustim samega in grem po svojih opravkih.“

„Odumajtes!“ (Spametujte se), tako je naslov spisu, v katerem grof Tolstoj na 57 straneh silno graja politiko vojne in vsako vojno

samo po sebi. Vodilna misel je ista kakor v vseh spisih Tolstega: ljubezen do bližnjega! . . .

Nekako ob dveh popoldne se poslovim od Leva Nikolajeviča. Grof mi seže krepko v roke in želi: „Upam, da se še kdaj vidimo! — Do svidenja!“

Ves srečen prehodim kakor v polsnu navzdol in počrez ves ogromni park, ki oklepa grajščino, natrgam si resede, cvetoče okrog grajščine, v spomin na obisk, posedim še dobre pol ure v „utici Tolstega“, nato pa odidem z vrta nazaj v vas. No, Taras Vakanov me ne pusti dalje na pot, ampak moram še to noč prenočiti pri njem, in šele drugo jutro vzamem slovo od prekrasne Jasne Poljane.

Sanje.

Vesela vsa in tak dražestna
prišla je k meni nocoj —
„Ti dragi moj, ti ljubi moj,
ti imaš tak sladek pokoj —

„Ah, daj mi ga, jaz rada bi ga —“
je sladko smejala se —
„Ah, daj mi ga, jaz rada bi ga —
da ž njim bi igrala se . . .“

Saj jaz sem junak in jaz sem močan,
a takrat nimam moči,
ko vame proseče gledajo
njene tihe oči —

Ah, to so bile njene oči,
ah, to je bil njen obraz! . . .
In dalje sanje plavajo
črez mirni polnočni čas.

Roman Romanov.

